Norges vassdrags- og energidirektorat

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Vår dato:
Vår ref.: 200903265-185
Arkiv: 511
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Hilde Aass
22959885
hiaa@nve.no

Oversendelse av innsigelse og klager på vedtak om konsesjon til Tonstad vindkraftverk av 19.12.2013

Vedtak om Tonstad vindkraftverk av 19.12.2013 er påklaget. NVE har mottatt 14 klager på vedtak om konsesjon til Tonstad vindkraftverk i Sirdal og Flekkefjord kommuner, Vest-Agder fylke. Det ble under konsesjonsbehandlingen fremmet innsigelse til prosjektet fra Fylkesmannen i Vest-Agder.

Klagene er gitt innen gjeldende frister og tilfredsstiller de øvrige vilkår for klagerett i forvaltningslovens kapittel VI. NVE har forberedt klagene i tråd med forvaltningsloven § 33.

NVE kan ikke se at noen av klagene gir grunnlag for å endre vedtak av 19.12.2014. NVE har under saksbehandlingen ikke kunnet imøtekomme innsigelsen. Klagene og innsigelsen oversendes derfor Olje- og energidepartementet (OED) for endelig avgjørelse.

Bakgrunn for saken

NVE ga 19.12.2013 Tonstad Vindpark AS konsesjon til å bygge og drive Tonstad vindkraftverk med tilhørende nettilknytning i Sirdal og Flekkefjord kommuner, Vest-Agder fylke. Det ble gitt konsesjon til et anlegg med samlet installert effekt inntil 200 MW.

Konsesjonsbehandling etter energiloven er en avveining mellom tekniske og økonomiske forhold og miljø- og samfunnsvirkninger. Hvis et omsøkt anlegg anses å være til større fordel enn ulempe for samfunnet, kan det gis konsesjon etter energiloven. Alle vesentlige forhold som kommer frem gjennom konsesjonsprosessen vurderes og hensyntas ved skjønnsutøvelsen.

NVE hat mottatt 14 klager på vedtaket. Følgende har påklaget vedtaket: Henry Urdal, Sammenslutningen Nei til Tonstad Vindpark v/Tom Birger Urdal, Norsk Ornitologisk Forening v/ Lista lokallag, Tom Birger Urdal m.fl., Sirdal kommune, Ole Espen Tveit, Interessegruppe Øksendal og

Haughom v/Jan Egil Øksendal, Naturvernforbundet i Vest-Agder, Anne Bjørg og Per Terje Ravnevann, Elfrid og Kåre Ivar Ovedal, Elisabeth Seland, Geir Ove Olsen, Lister friluftsråd og Kvinesdal kommune. Fylkesmannen i Vest-Agder har fremmet innsigelse til prosjektet.

I dette notatet har NVE sammenfattet de innkomne klagene og innsigelsen og kommentert de vesentligste klagegrunnene som er fremsatt. NVE viser til notatet *Bakgrunn for vedtak* av 19.12.2013 for en oppsummering av saksbehandlingsprosessen, sammenfatning av innkomne merknader og NVEs vurderinger.

Innsigelsen

Gjennom høringsprosessen har Fylkesmannen i Vest-Agder fremmet innsigelse til Tonstad vindkraftverk. Innsigelsen er fremsatt med følgende begrunnelse:

- Anlegget vil redusere urørt natur og true sårbare rødlistede viltarter. De forventer at gode hubrolokaliteter vil falle ut av bruk og nær 60 % av planområdet er klassifisert INON. Prosjektet vil i følge Fylkesmannen bryte med §§ 4, 5 og 6 i naturmangfoldloven.
- Anlegget vil vesentlig redusere verdien av og muligheten for friluftsliv i regionalt svært viktige og viktige friluftsområder, på grunn av store landskapsmessige endringer.
- Anlegget vil redusere kvalitet av landskap og opplevelse over et stort område, på grunn av visuelle virkninger og irreversible inngrep som anleggsvei. I tillegg vil støy bidra til å gjøre området mindre attraktivt med tanke på bosetting og i sammenheng med friluftsliv.

I forbindelse med innsigelsen ble det avholdt møte i Fylkesmannens lokaler i Kristiansand 02.12.2013. Representanter fra NVE og Fylkesmannen i Vest-Agder var tilstede. I møtet presenterte Fylkesmannen bakgrunn for innsigelsen, og det ble opplyst om at det er virkninger for hekkende hubro som primært er grunnlaget for innsigelsen.

Fylkesmannen la fram konkrete krav om reduksjon av planområdet i hovedsak med hensyn til hubro, som en forutsetning for at innsigelsen skal trekkes. Dette innbærer at den nordlige delen av planområdet, som inkluderer ca. 30 vindturbiner, tas ut av planene. Etter Fylkesmannens vurdering vil kun denne justeringen av planområdet medføre at virkningene for hubro vil være akseptable, og i tillegg vil en slik plantilpasning redusere inngrepet vesentlig i et krevende terreng. Fylkesmannen var positiv til at vindturbiner som eventuelt tas ut av den nordlige delen av planområdet, kan plasseres inn i det området som åpnes for utbygging.

NVE har under saksbehandlingen ikke kunnet imøtekomme innsigelsen fra Fylkesmannen i Vest-Agder. For en nærmere vurdering av innholdet i innsigelsen viser NVE til de tematiske vurderingene i notatet ”Bakgrunn for vedtak” av 19.12.2013.

Klagene

Det har kommet inn 14 klager til NVEs vedtak om konsesjon til Tonstad vindkraftverk. NVE har vurdert samtlige klagere til å ha klageadgang i saken. Klagene er sammenfattet i teksten under.

Henry Urdal påklager vedtaket i brev av 22.01.2014. Han går i mot en bygging av Tonstad vindkraftverk med bakgrunn i mulige funn av esker, ryggmorener, i planområdet. Han krever at det gjennomføres geologiske undersøkelser i området for å avklare dette.

Sammenslutningen Nei til Tonstad Vindpark v/Tom Birger Urdal (SN) påklager vedtak i brev av 03.02.2014. De ber om at vedtaket omgjøres og at det gis avslag på konsesjon til Tonstad vindkraftverk.

De skriver at klagen gjelder saksbehandlingen, feilaktig gjengivelse av sakens faktiske sider og ufullstendig/feilaktig vurderinger.

Innledningsvis skriver SN at vedtaket er lovstridig sett opp mot grunnlovens § 110b, og ber OED gjennomgå og vurdere NVEs vedtak i forhold til grunnlovens § 110. I den forbindelse krever de at det innhentes uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling.

SN legger deretter fram følgende konkrete klagegrunner:

1) SN mener NVE ikke har drøftet og tatt hensyn til de mange innsigelser og naturvernfaglig begrunnede motforestillinger som er fremsatt av samtlige fagmyndigheter, herunder rådmennene i kommunene. De mener at det er feilaktig og saksbehandlingsfeil når NVE skriver at Sirdal og Flekkefjord er positive til tiltaket. De etterlyser NVEs faglige vurdering av rådmennene i Flekkefjord og Sirdal sin uttalelse, og nevner at innstiling fra rådmannen i Kvinesdal ikke er nevnt i det hele tatt. For sist nevnte mener de tiltakshaver av taktiske grunner tok ut turbinene i Kvinesdal ut av planene, med bakgrunn i at de visste at kommunen ville gått i mot søknaden. SN mener NVE har plikt til å gi sin faglige vurdering av rådmennenes motforestillinger, og at de ikke bare kan dekke seg bak kommunestyret vedtaket. De ber OED pålegge NVE å gjøre en grundig, faglig vurdering av de fremlagte innvendinger fra rådmennene.

2) SN mener NVEs vurderinger er overfladiske og preget av standardiserte formuleringer som kan gjenfinnes i mange andre konsesjonssøknader. De mener det er vanskelig å etterprøve/kontrollere NVEs faglige argumentasjon og vektlegging av de ulike hensyn, og at dette er i strid med både god forvaltningsskikk, relevant lovgivning og grunnloven. De viser til ulike delområder bakgrunnsnotatet, hvor de mener det er særlig tydelig at beskrivelsen av faktum er feilaktig og/eller de foretatte vurderingene er uholdbare. Under hvert punkt stiller de konkrete krav til OEDs videre behandling. De trekker følgende frem i det de mener er feil i NVEs vurderinger:

- Vektlegging av Norges forpliktelser i henhold til fornybardirektivet og sertifikatavtalen med Sverige, hvor de mener blant annet at Tonstad vindkraftverk og andre vindkraftverk ikke er nødvendig for å nå målene.

- Avveiing av ulemper og fordeler, hvor de særlig mener vektlegging av INON ikke er gjort på rett måte. De krever også å få gjennomført ny befaring i området ved Høghei i samråd med lokale miljøer med påfølende nye vurderinger av naturmangfold og INON-problematikken.

- Friluftsliv og ferdsel, hvor de skriver at det er en samstemt oppfatning blant faginstansene at friluftsliv og ferdsel vil bli sterkt skadelidenede. De mener NVE ser bort i fra klassiske naturvern og de kritiserer NVE for å se bort i fra den helt ferske regional planen for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet i Vest-Agder.

- SN er uenig i NVEs vurdering om tiltakets klimaeffekter, og med det at vindkraft kommer best ut i flere rapporter og klima- og energiregnskap.

- SN mener at i realiteten vil en tilbakeføring av anlegget ikke omhandle internveiene.

3) SN mener vindforholdene ikke er gode nok til å gi konsesjon. I den sammenheng legger de ved blant annet dokumentasjon i form av målinger fra Sinnes værstasjon. De viser til at SAE Vind valgte å avslutte sitt engasjement på Buheii, noe lenger nord, på grunn av for lav vindressurs. SN mener også at det mangler økonomisk analyse av lønnsomheten.

4) SN mener temaet støy er mangelfullt behandlet av NVE og de kritiserer støyberegningene med bakgrunn i at arbeidet som ligger til grunn ikke er troverdig. De har selv valgt å gå nøye inn i støyproblematikken. I eget vedlegg gir de en faglig begrunnelse for klagen for temaet støy.

5) SN mener NVE har forskuttert Buheii vindkraftverk ved å vise til at nettkostnadene kan tenkes bli fordelt på andre aktører.

6) SN mener NVE har brukt feilaktig lovanvendelse når det gjelder ekspropriasjon og NVEs manglende realitetsbehandling av oreigningslova § 25. De ber OED avslå søknad om forhåndstiltredelse før skjønn er avholdt.

Norsk Ornitologisk Forening v/Lista lokallag påklager vedtak i brev av 10.02.2014, hvor de ber Olje- og energidepartementet om å omgjøre vedtaket til avslag. Klagen omhandler i hovedsak vurderinger som er blitt gjort i forhold til naturmangfold og fugleliv i planområdet for vindkraftverket. De mener vindkraftanlegget innebærer store negative virkninger for naturmangfold og fugleliv og vil være i sterk konflikt med §§ 4, 5, 8, 9 og 10 i naturmangfoldloven. De begrunner klagen med følgende hovedpunkter:

1. De mener at utbygging av Tonstad Vindkraftverk vil medføre habitatødeleggelser/- forringelser, fragmentering, barrierevirkninger, støy/forstyrrelser og kollisjonsfare i leveområdene for fuglelivet i dette viktige heiområdet med store verneinteresser for mange fuglearter, blant dem 20 rødlistede arter, herunder hubro. En slik utbygging vil etter deres mening være i konflikt med forvaltningsmålet i naturmangfoldloven om at artene skal finnes i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder, jamfør naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

2. De mener at føre-var prinsippet i naturmangfoldloven § 9 burde vært brukt når det foreligger usikkerhet i forhold til kollisjonsrisiko samt diverse andre negative påvirkninger for trekkende, hekkende, næringssøkende og overvintrende fugl – slik det er dokumentert i fagrapporten. De mener NVE ikke burde gitt konsesjon - eventuelt ha utsatt konsesjonsvedtaket - inntil tilstrekkelig kunnskap var innhentet.

3. De mener at NVE ikke burde ha gitt konsesjon for utbygging av Tonstad vindkraftverk før det var utført konkrete og tilfredsstillende vurderinger av den samlede belastning for økosystemene og trekkende fugl i henhold til naturmangfoldloven § 10.

4. De mener at en utbygging av Tonstad vindkraftverk vil være i konflikt med nasjonale målsettinger for INON samt internasjonale konvensjoner for vern av truede arter og trekkende fugl som Norge har ratifisert.

Terje Hamar, g.nr.202/1, Tom Birger Urdal og Tormod Urdal g.nr.180/4 påklager vedtaket i brev av 12.02.2014. De mener at konsesjonsvedtaket må gjøres om til ett avslag.

De begrunner klagen med formelle feil i søknadsprosessen, hvor de skriver at planområdet ble endret fra melding til søknad til å ligge i nærheten av deres eiendommer, og at de i denne prosessen ikke har blitt kontaktet av tiltakshaver. De mener de ikke har hatt anledning til å legge fram sine synspunkter og betraktninger til utredningen.

De vektlegger videre virkninger for friluftsliv, og hevder at planområdet i all hovedsak ligger i et svært viktig regionalt friluftsområde. De mener at selv om tiltakshaver valgte å trekke prosjektet ut av Kvinesdal, og med det unngikk å få en negativ innstilling fra Kvinesdal kommune, vil tiltaket fremdeles båndlegge Krågeland sitt nærområde, verdifulle naturressurser og medføre betydelige naturinngrep. De kritiserer NVE for å se helt bort i fra den regionale planen for idrett, friluftsliv og fysiske aktivitet i Vest-Agder, som inneholder en kartlegging av regionalt viktige og svært viktige friluftsområder i fylket.

De trekker videre frem betydningen av INON for innbyggere og turister. De mener NVE har ført en feil og villedende argumentasjon om at planområdet allerede er preget av tyngre tekniske inngrep og at det er fullstendig feil at det går flere skogsbilveier inn i området, og at det er nettopp derfor dette er et av de største gjenværende INON relativt nær kysten. De mener de få skogsbilveiene som finnes kun fører inn til grensen for planområdet. De mener høyspentledningene vil være lite synlig.

De er videre misfornøyde med at de ikke fikk komme med innspill til befaringssteder, og mener OED må ta hensyn til disse innspillene.

De fremhever støyvirkninger og stiller spørsmål ved om ikke støyvurderingene er sterkt undervurdert i dalen på vestsiden av planområdet. De ber OED validere støyvurderingene. De mener videre at lavfrekvent støy må tas hensyn til i klagen, basert på "føre var"-prinsippet.

De mener det er grov saksbehandlingsfeil at planlagt utvidelse av hytteområdet ved Krågeland ikke er kommentert, og at tiltaket vil rasere muligheten for å utbygging i henhold til vedtatt arealplan i kommunen. De mener også at det ikke er godt nok utredet hvilke virkninger vindturbinene vil ha på eksisterende hytter på Krågeland, da det kun er tatt hensyn til østlig vindretning i konsekvensutredningen, og ikke dominerende vindretning som er sørvest og vestlig vind.

Sirdal kommune påklager vedtaket i brev av 13.02.2014. De skriver at forutsetningen for at kommunen var positiv til vindkraftanlegget var at de tre vindturbinene mellom Krokevatn og linjetraseen for 420 kV –linjenee og likestrømsledningen ble tatt ut av planene. De skriver at NVE ikke har begrunnet hvorfor kommunens krav om fjerning av de tre turbinene ikke har blitt i hensyntatt i saken. Kommunen ber at vedtaket blir endret i samsvar med kommunens forutsetning om å ta de tre vindturbinene ut av planene.

Ole Espen Tveit, g.nr.53/48 og 53/37, påklager vedtaket i brev av 14.02.2014. Han skriver at både bolig og fritidsbolig vil bli utsatt for støy og skyggekast over anbefalte grenseverdien. Han mener det kun er fritidsboligen g.nr. 53/48 som er vurdert i vedtaket og at bolig g.nr.53/37 ikke har blitt vurdert av NVE. Han mener avbøtende tiltak for støy og skyggekast kun er omtalt vagt, og etterlyser konkrete tiltak, samt bedre informasjon om endringer som er gjort i forhold til geografiske avgrensninger av vindkraftverket.

Interessegruppe Øksendal og Haughom v/Jan Egil Øksendal påklager vedtaket i brev av 14.02.2014. De skriver at klagen kun gjelder deler av planområdet og således få vindturbiner. Klagen omfatter fjerning eller flytting av turbiner i tre områder.

For det første området klager de på at det ikke er satt eget vilkår i anleggskonsesjonen om å fjerne/flytte de fem vindturbinene nordvest i planområdet, som er synlig fra Øksendal og Haughom. I tillegg mener de at deres argumentasjon for å flytte disse er faglig begrunnet med flere argumenter enn det NVE legger til grunn. Argumentene er basert på konsekvensutredningen. I den sammenheng nevner de at de også bør flyttes med tanke på støy og skyggekast, og ikke bare med hensyn på kulturmiljøet i Øksendal. De påpeker at det i vedtaket fra Sirdal kommunestyret ble satt vilkår om at bebyggelsen på Øksendal og Haughom skulle skjermes for utbygging, i form av at de fem vindturbinene nærmest bebyggelsen skulle fjernes eller flyttes lenger inn. De viser til at tiltakshaver har levert en erklæring til kommunen om at disse turbinene skulle flyttes, og dette ble gjentatt under sluttbefaringen.

For det andre området klager de på at de tre vindturbinene mellom 420 kV-kraftledningen og Krokevatn ikke er tatt ut av planene. De mener området er særdeles fint og verdifullt i friluftssammenheng, og at turbinene er ønsket å bli tatt ut av planene av hytte- og stølseiere i nærområdet. De mener at plassering av turbiner her vil komme i direkte konflikt med hytter og med avstander ned mot 100 meter vil grenseverdier for støy og skyggekast overskrides. De mener videre at området på vestsiden av

Krokevatn er et viktig fugle- og våtmarksområde. De viser til kommunestyrets vedtak, hvor det ble stilt krav til at de tre vindturbinene mellom 420 kV-kraftledningen og Krokevatn skulle tas ut.

For det tredje området, Langvassheii, skriver de at av hensyn til hekkende og termikktrekkende arter av rovfugl og ugler krever de en reduksjon av planområdet tilsvarende figur 27 i fagrapporten om naturmiljøet. Utover virkninger for fugl begrunner de sitt krav med virkninger for landskap, reduksjon av INON, villrein i randområdet. De ber om at dette blir tilføyd vilkår 14 i anleggskonsesjonen.

Naturvernforbundet i Vest-Agder (NVF) påklager vedtaket i brev av 14.02.2014. De skriver i klagen at begrunnelsen i konsesjonsvedtaket vedrørende fornybarmålene ikke kan tillegges vekt, da Norges forpliktelser i forhold til EU allerede vil være nådd lenge før 2020 og helt uavhengig av Tonstad vindkraftverk. NVF mener NVEs henvisning til norske myndigheters målsetting om økt produksjon av fornybar energi, som begrunnelse for å gi konsesjon til Tonstad vindkraftverk, ikke er dokumentert og må vurderes opp mot den store porteføljen av gitte konsesjoner og Norges kraftoverskudd. De ber OED vurdere behovet for kraftproduksjon fra Tonstad vindkraftverk.

NVF skriver at Tonstad vindkraftverk vil medføre en reduksjon på 17,3 km^2 INON, som de mener er stort. De skriver videre at området er et regionalt meget viktig friluftsområde. NVF mener konsesjonen må sees opp mot grunnloven. De ber OED gjennomgå og vurdere NVEs vedtak i forhold til grunnlovens § 110 b og naturmangfoldlovens § 1, og at det innhentes uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling.

NVF mener tiltaket er i konflikt med §§4 og 5 i naturmangfoldloven. De skriver at levevilkårene for en rekke rødlistede fuglearter i planområdet for Tonstad vindkraftverk, vil bli kraftig redusert på grunn av habitatforringelser, fragmentering, barrierevirkninger, forstyrrelser, støy og kollisjonsrisiko. De trekker fram artene hønsehauk, svartand, storlom, heilo og sårbare arter som kongeørn, dvergfalk og hønsefugl. NVF omtaler hubro, og mener at vindkraftutbyggingen er i stor konflikt med Miljødirektoratets anbefalinger i handlingsplanen for å sikre hubros overlevelse. De mener at buffersone på 1 km rundt reirlokaliteter er for liten.

NVF mener at vurdering av virkninger av det planlagte vindkraftverket avdekker stor usikkerhet om hvordan fragmentering, barrierevirkninger og støy/forstyrrelse vil påvirke leveområdene og forholdene for flere sårbare og rødlistede arter. De mener denne usikkerheten tilsier at OED bør gjøre bruk av § 9 (føre-var-prinsippet) i naturmangfoldloven, som hjemmel til å oppheve konsesjonen. NVF be om at det uredes for samlet belastning i henhold til § 10 i naturmangfoldloven.

NVF mener at dersom ikke vedtaket gjøres om, må det stilles krav om at tilbakeføring av området omfatter samtlige inngrep, herunder internveinettet. NVF mener framgangsmåten fra søkers side har vært uakseptabel. De viser til avtale mellom søker og kommune, og mener at tiltakshaver har sendt et ”gavebrev” vedrørende kompenserende tiltak til kommunen kun få dager før de skulle fatte vedtak i saken. De mener dette er uakseptabelt og ber OED vurdere om det foreligger saksbehandlingsfeil.

Avslutningsvis skriver NVF i sin klage at de er uenig i avveiingen av ulemper og fordeler, og mener at samfunnsnytten og ringvirkningene fra prosjektet ikke er vesentlige i forhold til de tap av naturverdier som tiltaket medfører.

Anne Bjørg og Per Terje Ravnevann, g.nr.53/35 og 53/34, påklager vedtaket i brev av 13.02.2014. De skriver at boligen g.nr.53/35 ligger nærmest heia under Solknuten og at de frykter at støynivået kan overstige grenseverdien på 45 dBA. Fritidsboligen g.nr.53/34 ligger i nordenden av Kleivevatnet. Samlet mener de at støy,skyggekast og visuelle virkninger vil gi en vesentlig reduksjon av verdi og trivsel på begge eiendommene.

Kåre Ivar Ovedal påklager vedtaket i brev av 14.02.2014. Han mener at prosessen har vært et spill for galleriet blant annet fordi innspillene som har kommet inn i høringsperioden ikke har blitt vurdert seriøst. Ovedal mener at reduksjon av INON i tillegg til uttalelsene fra Sirdal, Kvinesdal og Flekkefjord kommuner og Fylkesmannen i Vest-Agder ikke har blitt vektlagt. Ovedal viser til at utbyggingen i området vil bli stor med vindkraftanlegget med tilhørende nettilknytning, sentralnettet og likestrømsledningen. Han mener at områder som allerede har konsesjon bør bygges ut først. Han mener videre at NVE ikke har forutsetning for å si at vindforholdene er gode, da det ikke har blitt foretatt vindmålinger på stedet. Ovedal er uenig i avveiningen om at fordelene er større enn ulempene, og mener at den samlede vurderingen er gjort for slett og lettvint.

Elisabeth Seland påklager vedtaket i brev av 14.02.2014 på vegne av gnr.182/1,2,3,5 og 13 og g.nr.181/6. Hun ber OED om å gjøre om vedtaket og avslå konsesjon til Tonstad vindkraftverk. Seland mener at NVE ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til reduksjon av INON, hvor 60 % av arealet i planområdet er INON, til at planområdet ligger i et regionalt viktig og svært viktig friluftsområde og til virkninger av støy for friluftsliv og bebyggelse.

Seland kritiserer NVE for at innspill knyttet til utredningene er gjort i vedlegget og ikke i selve notatet ”Bakgrunn for vedtak”. Hun skriver videre at det NVE skriver om temaet kulturminner og kulturmiljø, ikke er dekkende for det som ble sendt inn som innspill for temaet. Hun sier seg videre uenig i NVEs konklusjonen om at temaet er i tilstrekkelig grad kartlagt og omtalt i utredningen, når det har blitt presentert så mange feil. Seland mener denne konklusjonen mangler begrunnelse. Hun kritiserer NVE for ikke å ha tatt med flere av de uregistrerte kulturminner i området som ble sendt inn som innspill i saken, inkludert kulturminner som skal registreres som automatisk fredede kulturminner. Videre kritiserer hun NVE for ikke å ha tatt med velbegrunnede faglige innvendingene mot verdivurderingene som Asplan Viak har gjort. Hun mener videre det er feil at potensialet for ytterligere funn av automatisk fredete kulturminner i planområdet er liten til middels. Seland viser til side 19-20 i notatet ”Bakgrunn for vedtak”.

Seland klager videre på at det ikke har blitt stilt krav til arkeologiske undersøkelser i henhold til § 9 i kulturminneloven før det ble fattet vedtak i saken. Hun ber OED gjøre om på dette.

Hun skriver videre at NVEs konsesjonsvedtaket er i strid med arbeidet forvaltningen gjør for å få opp villreinstammen i randsonene, da området særlig er gunstig med tanke på at det blir tidlig snøfritt og dermed egner seg godt som beiteområde. Seland mener det er direkte feil at planområdet ikke har blitt benyttet av villrein siden 90-tallet, og i den sammenheng syns hun det er påfallende at NVE ikke skriver noe om hennes vurdering. Seland mener det var villrein både inne i planområdet og i området nord, øst og sør for planområdet på 90-tallet, og at grunnen til at det ikke har vært villrein der på 2000-tallet var at villreinforvaltningen reduserte stammen for mye på slutten av 90-tallet.

Avslutningsvis skriver hun at dersom OED bestemmer seg for å opprettholde vedtaket, så ber hun at området som kalles Langvassheia blir tatt ut av planene, med bakgrunn i hensyn til friluftsliv, hubro, villrein og kulturminner. Hun viser til s. 71 i fagrapporten om naturmiljøet. Hun ber også at om at det tas hensyn til tunet på Seland og deres nærfriluftsområde ved plassering av vindturbiner.

Geir Ove Olsen påklager vedtaket i bev av 14.02.2014. Han har fritidsbolig i nærheten av det planlagte vindkraftverket. Han etterlyser sin egen og andres hytter i oversikten over bebyggelsen i støysonen 40-45 dBA. Med bakgrunn i dette mener han de ikke er tatt hensyn til hans fritidsbolig i NVEs vedtak. Han kommenterer også at eiendommen er en liten del av et framtidig hyttefelt, som det heller ikke er tatt hensyn til av NVE.

Olsen mener NVE i for stor grad har vektlagt fornybar målene sett i forhold til de negative virkningene til prosjektet. Han mener at vindkraftverket kommer i sterk konflikt med annen lovgivning og retningslinjer, samt flere nasjonale/internasjonale målsettinger og konvensjoner. Olsen skriver at det er gitt langt flere konsesjoner enn det som skal til for å oppfylle EU-direktivet. Videre mener han at NVE har sett bort i fra de økonomiske tapene blant annet for privatpersoner og nabokommuner, for eksempel det planlagte hyttefeltet som ble nevnt innledningsvis. Olsen mener det er svært usikre vindforhold og at arealet vil bli svært dårlig utnyttet i forhold til produksjonseffekt.

Olsen legger fram følgende klagegrunner:

- NVE har oversett de verdier området representerer for enkeltmennesker, lokalsamfunn og samfunnet generelt. NVE har heller ikke vektlagt at tiltaket vil berøre den siste urørte korridor fra hav til hei.
- Vindkraftverket ble kun meldt i Sirdal kommune, og dette har ført til manglende informasjon fra NVE og tiltakshaver, blant annet ble Kvinesdal og Flekkefjord kun invitert på det siste samrådsmøtet få måneder før søknaden ble sendt inn. Han etterlyser informasjon fra NVE, og skriver at de som bor andre steder har begrensede muligheter til å skaffe seg informasjon eller komme med innspill i ”lukkede” prosesser. Han mener virkningene vil være størst for Kvinesdal. Han mener det er feilaktig å si at Sirdal kommune er positive til tiltaket.
- Kritikk til sluttbefaringen, hvor han mener at områdene som ble befart ikke er representative for planområdet, dets karakter og kvaliteter.
- Uenighet i NVEs vurdering av vindressursen, som han mener ikke er god nok.
- Olsen etterlyser vurdering av regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2014-2020, vedtatt av fylket høsten 2013. Olsen mener dette er en mangel ved NVEs saksbehandling. Han mener dessuten at området ved Målsteinsvannet i planområdet er avsatt til ”fritidsbebyggelse” og ikke til det NVE kaller ”fremtidig erverv”.
- Generelt mener han NVE ikke har vurdert aktuelle tema i influensområdet, kun ved plangrensen.
- Til de tematiske vurderingene er han uenig i skjønnsvurderingene som gjøres av NVE for landskap og visuelle virkninger. Han mener det er feil at visualiseringene er for det omsøkte alternativet, slik NVE skriver, men at disse har blitt gjort før utvidelsen mot øst.
- For friluftsliv og ferdsel, mener han verdisettingen av friluftsområdene er for lav, og han stiller seg utenforstående til at NVE har vurdert potensialet for økt bruk som liten. Han beskriver deretter områdets spesielle kvaliteter i sammenheng med friluftsliv og historisk bruk. Olsen skriver også at alternative friluftsområder ikke finnes, og mener det er saksbehandlingsfeil at dette ikke er nevnt.
- Olsen er videre uenig i at virkninger for reiseliv er små, og mener NVE har sett bort i fra turisme og reiseliv basert på friluftsliv og hytter.
- For vurderingene gjort av naturmangfoldet mener han NVE ikke gir en dokumenterbar begrunnelse for hvordan de kommer fram til at de samlede virkningene av samtlige prosjekter ikke vil ha noen betydning for det biologiske mangfoldet/rødlistede arter.
- Han mener det er direkte feil knyttet til omtale og vurderinger av villrein, og han mener denne er større enn det NVE har konkludert med.

- Han hevder NVE ikke har vurdert samlede virkninger på ulike fuglearter under samlet belastning.
- Olsen mener at enkelte fritidsboliger mangler i støyutredningen i støysone > 45 dB. Han stiller spørsmål til om støyberegningene er gode nok. Han etterlyser vurdering av støy for planlagte hyttefelt.
- Han mener NVE bevisst ser bort i fra verdiforringelse av bolig og eiendom.
- Han mener det er videre feil når NVE snakker om full utbygging og 622 GWh, selv når det er satt vilkår om å fjerne turbiner som følge av virkninger for hubro, og at dette vil gjøre produksjonsesitmatet mindre.
- Olsen syns det er selvmotsigende at NVE skriver at tiltaket vil redusere INON i vesentlig grad og samtidig vektlegger at området er vesentlig preget av kraftlinjer og skogsbilveier. Han er uenig i at området er preget av tyngre tekniske inngrep.

Avslutningsvis skriver han at NVE har valgt å overse en rekke lokale og regionale forhold knyttet til ovennevnte temaer.

Lister friluftsråd (LF) påklager vedtaket i brev av 16.02.2014. De begrunner klagen med negative virkninger for friluftsliv, natur og landskap, og økonomi.

For friluftsliv viser LF til at planområdet er en del av den siste grønne korridoren på Sør-Østlandet, som går relativt urørt fra kysten og helt til Setesdals Vesthei og Ryfylkeheiene landskapsvernområde. I tillegg til å være det største gjenværende frie heiområdet uten vesentlig kraftutbygging tilknyttet dalene Sirdal og Kvinesdal. De skriver at utbyggingen vil i sin helhet ligge innenfor et regionalt viktig og svært viktige friluftsområder. De mener vindkraftverket vil ha en sterk negativ effekt for det tradisjonelle friluftslivet både sommer- og vinterstid, herunder jakt og fiske. De skriver videre at den planlagte utbyggingen vil direkte påvirke mange av de gamle ferdselsveiene, samt kulturminnene.

For natur og landskap mener LF at tiltaket vil gå i mot målsettingen om at INON i størst mulig grad skal bevares. De hevder området er Vest-Agders viktigste leveområde for hubro. Videre skriver LF at landskapets topografi vil gjøre at vindturbinene vil være visuelt synlig over store avstander, og at tiltaket vil føre til at økt støy og mangel på stillhet.

LF mener vindkraftverket vil medføre en sterk forringelse av det totale reiselivs tilbudet i Lister, basert på de negative virkningene tiltaket medfører for natur og kulturverdier. I tillegg mener LF tiltaket vil få negative virkninger for hytteutbygging og videre salg av hytter.

Kvinesdal kommune påklager vedtaket i brev av 20.02.2014. Saken ble behandlet i kommunestyret 19.02.2014. De skriver at klagen gjelder de deler av vindkraftverket som vil berøre friluftsområdet på Krågeland i negativ forstand. I rådmannens vurdering står det at Krågeland-området med omegn skiller seg ut ved at det i stor grad er tilrettelagt for friluftsliv og turisme med hytter, skitrekk, oppkjørte løyper og så videre. De mener området er et svært viktig friluftsområde med lokale og regionale brukere. Rådmannen viser til arbeidet med regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2013-2020, hvor Krågeland er vurdert som et svært viktig friluftområde i planutkastet. Kommunen ønsker at verdiene for friluftsliv på Krågeland ivaretas på en best mulig måte, og de er bekymret for at kvalitetene vil bli sterkt redusert som følge av en eventuell utbygging. De skriver at det først og fremst er de visuelle virkningene, støy og skyggekast som vil være negativt for friluftsliv, og at vindturbinene nærmest kommunegrensen vil medføre størst negative virkninger. Dersom kommunen skal trekke klagen må vindturbinene som står nærmest kommunegrensen plasseres slik at de medfører betydelig mindre

ulemper for friluftsliv og ferdsel i området, samt at det utføres en grundig utredning på hvordan vindkraftverket vil påvirke Krågeland-området.

Motpartens vurdering av klagene

Klagene ble oversendt Tonstad Vindpark AS til uttalelse i brev av 17.02.2014, jamfør forvaltningsloven § 33. Tiltakshaver har kommet med kommentarer til klagene i brev av 21.03.2014. NVE har ikke sammenfattet kommentarene fra tiltakshaver i saken, men vil i vurderingen av klagene referere til relevant informasjon fra brevet.

NVEs vurdering av klagene

NVE kan oppheve eller endre vedtaket dersom NVE finner klagene begrunnet, alternativt oversende klagene til OED for endelig avgjørelse, jf. forvaltningsloven § 33.

Etter forvaltningsloven § 33 2. ledd skal NVE avvise klagen dersom vilkårene for å behandle klagen ikke er oppfylt. Klagene er gitt innen klagefristen og tilfredsstiller de øvrige vilkår for klagerett i forvaltningslovens kapittel VI. NVE har med bakgrunn i dette forberedt klagene i tråd med forvaltningsloven § 33.

Nedenfor vil NVE kommenterer nye forhold som er anført i klagene og som ikke tidligere er vurdert og/eller forhold som bør utdypes nærmere. De anførte klagegrunnene vil bli vurdert tematisk. Forøvrig kan NVE vise til vedtak av 19.12.2013.

NVEs saksbehandling

SN mener NVE ikke har gjort en faglig vurdering av innspillene fra rådmennene i Sirdal og Flekkefjord kommuner. De kommenterer også at innstillingen fra rådmannen i Kvinesdal heller ikke er nevnt. NVE presenterer i vedlegget til ”Bakgrunn for vedtak”, både kommunestyrene sine vedtak og en sammenfatning av saksframleggene fra administrasjonene i Sirdal og Flekkefjord kommuner. NVE har deretter vurdert de ulike innspillene tematisk i notat ”Bakgrunn for vedtak”. NVE konstaterer at Kvinesdal kommune ikke har sendt inn merknader til prosjektet i høringsperioden.

SN mener det er feilaktig av NVE å skrive at Sirdal og Flekkefjord er positive til tiltaket. NVE har i sin vurdering poengtert at kommunene stiller enkelte forutsetninger i sine vedtak. Flekkefjord kommune skriver at kommunen må jobbe videre for å oppnå gode avbøtende tiltak og legge til rette for at utbyggeren velger lokale foretak i anlegg og driftsperioden. Sirdal kommune stiller som forutsetning av at de tre vindturbinene mellom Krokevatn og linjetraseen for 420 kV-linjene og likestrømsledningen tas ut av planene.

Flere har påpekt at planområdet endret seg fra melding til søknad, og at de blant annet ikke har hatt anledning til å legge fram sine synspunkter og betraktninger til utredningen. De mener dette er feil i NVEs saksbehandling. NVE konstaterer at planområdet ble vesentlig redusert fra prosjektet ble meldt i 2009 til det ble omsøkt i 2012. Dette har medført at både forventet kraftproduksjon og virkningene knyttet til tiltaket har blitt vesentlig redusert. Prosjektet var i søknaden planlagt med et mindre areal i Kvinesdal kommune, men i brev fra tiltakshaver av 19.06.13 ble dette trukket ut av konsesjonssøknaden. Etter NVEs vurdering er ikke endringene av en slik karakter at det ville være nødvendig å gjennomgå en ny høringsrunde på meldingen, blant annet fordi det nåværende omsøkte planområdet i hovedsak er en del av det tidligere meldte planområdet. Høringen av melding og søknad ble kunngjort i lokale aviser og gjennom offentlige møter om saken. Alle med interesser i influensområdet har dermed kunnet uttale seg til prosjektet gjennom høringen av både meldingen og søknaden. Tiltakshaver har under utredningsarbeidet opprettet samrådsgruppe, som blant annet har bestått av berørte grunneiere og lokale

organisasjoner/interessegrupper. Tiltakshaver opplyser i sine kommentarer til klagene at hytteeiere med tilknytning til Krågeland også har deltatt på samrådsmøtene og blitt forespurt om informasjon i forbindelse med konsekvensutredningen. Tiltakshaver kommenterer at velforeningen på Krågeland også ble forespurt om møte i forkant av innsendelsen av konsesjonssøknaden, men at de endte opp med å takke nei til dette.

Flere uttrykker misnøye med at det ikke har vært mulig å komme med innspill til befaringssteder, og at OED må ta hensyn til dette i klagerunden. Olsen retter også kritikk til sluttbefaringen, hvor han mener at områdene som ble befart ikke er representative for planområdet, dets karakter og kvaliteter. NVE opplyser om at tiltakshaver i samråd med kommunene hadde lagt opp befaringsruta med offentlige møteplasser.

NVF mener framgangsmåten fra søkers side har vært uakseptabel. De viser til avtale mellom søker og kommune, og mener at tiltakshaver har sendt et "gavebrev" vedrørende kompenserende tiltak til Sirdal kommune kun dager før de skulle fatte vedtak i saken. De mener dette er uakseptabelt og ber OED vurdere om det foreligger saksbehandlingsfeil. NVE konstaterer at privatrettslige avtaler mellom tiltakshaver og berørte kommuner ligger utenfor hva NVE skal vurdere i konsesjonsbehandlingen.

Urdal og Hamar mener det er grov saksbehandlingsfeil at planlagt utvidelse av hytteområdet ved Krågeland ikke er kommentert, og at tiltaket vil rasere muligheten for utbygging i henhold til vedtatt arealplan i kommunen. NVE konstaterer at eksisterende og planlagte hyttefelt er angitt på kart i konsesjonssøknaden, figur 5, og omtalt på side 9. Det fremgår av støysonekartet og beregninger for skyggekast, at virkningene for det planlagte hyttefeltet ikke vil eksponeres for støy og skyggeskast over anbefalte grenseverdier. Utover dette har NVE vurdert virkninger for området på lik linje som for andre deler av influensområdet.

Lovtolkning

Det har kommet inn klager som mener at vedtaket er lovstridig sett opp mot grunnlovens § 110 (Miljøbestemmelsen). I den forbindelse blir det også krevd at det hentes inn uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling.

NVE tolker anførslene vedrørende § 110 dit hen at siden vedtaket ikke oppfyller reglene i naturmangfoldloven, plan- og bygningsloven, og konsekvensutredningsforskriften, er vedtaket også i strid med Grunnloven § 110 b, miljøinformasjonsloven og regnskapsloven. Kjernespørsmålet er således om NVE har oppfylt sin utrednings- og begrunnelsesplikt etter forvaltningsloven § 17 og naturmangfoldloven § 7, jamfør §§ 8-12. For ordens skyld vil vi nevne at naturmangfoldlovens bestemmelser i kapittel II supplerer forvaltningslovens bestemmelser om utrednings- og begrunnelsesplikt. I følge forvaltningsloven § 17 første ledd skal forvaltningsorganet påse at "saken er så godt opplyst som mulig." Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 7 er en saksbehandlingsregel om begrunnelsesplikt som sier at prinsippene i §§ 8-12 skal legges til grunn som retningslinjer. Dette innebærer at forvaltningen i sine vedtak plikter å redegjøre for og synliggjøre kunnskapen om og virkningene et tiltak får for naturmangfold, og hvordan en har kommet fram til resultatet i den konkrete saken. Naturmangfoldloven § 8 supplerer forvaltningslovens regler om utredningsplikt og forutsetter at forvaltningen innhenter eksisterende og tilgjengelig kunnskap. NVE har vurdert tiltaket etter naturmangfoldloven § 8-12, jamfør § 7 i notatet "Bakgrunn for vedtak" av 19.12.2013.

SN mener NVE har brukt feilaktig lovanvendelse når det gjelder ekspropriasjon og NVEs manglende realistetsbehandling av oreigningslova § 25. De ber OED avslå søknad om forhåndstiltredelse før skjønn er avholdt.

NVE avviser at det er brukt feilaktig lovanvendelse når det gjelder ekspropriasjon. Det vises til kapittel 8 "Vurdering av ekspropriasjon og forhåndstiltredelse" i bakgrunnsnotatet. OED vil etter et eventuelt endelig vedtak avgjøre søknaden om forhåndstiltredelse når eventuelt skjønn er begjært.

SN mener det er vanskelig å etterprøve/kontrollere NVEs faglige argumentasjon og vektlegging av de ulike hensyn, og at dette er i strid med både god forvaltningsskikk, relevant lovgivning og grunnloven. Av forvaltningsloven §§ 24 og 25 går det frem at enkeltvedtak skal begrunnes. NVE legger til grunn at begrunnelsen skal vise til de regler vedtaket bygger på, inneholde de faktiske opplysninger avgjørelsen bygger på og gjengi de temaene som har vært avgjørende for utøvelsen av forvaltningsskjønnet. Hensikten med begrunnelsesplikten i §§ 24 og 25 er at parter og domstolene skal ha mulighet for å etterprøve vedtaket, herunder at skjønnsutøvelsen er forsvarlig. NVEs vurdering av et planlagt vindkraftprosjekt baseres hovedsakelig på faglig skjønn. NVE er inneforstått med at det kan være vanskelig å etterprøve/kontrollere slike vurderinger. Etter NVEs vurdering er alle relevante hensyn vurdert og forvaltningslovens krav til begrunnelser oppfylt i disse sakene.

Flere mener vindkraftverket kommer i sterk konflikt med annen lovgivning og retningslinjer, samt flere nasjonale/internasjonale målsettinger og konvensjoner. I klagene blir dette trukket frem når det gjelder blant annet naturmangfold og INON. NVE konstaterer at nasjonale målsettinger ofte kan oppfattes som motstridene. NVEs oppgave som konsesjonsmyndighet er å veie fordeler og ulemper og vurdere disse i lys av de ulike målsettingene. NVE er selv ansvarlig for å ivareta de energipolitiske målsettingene. For å sikre at andre politiske målsettinger også er kjent og vektlegges, er høring av den enkelte sak viktig. Alle NVEs høringssaker sendes til blant annet Fylkesmannen og Miljødirektoratet, som følger opp statens miljøpolitiske målsettinger. Disse instansene har et ansvar for å belyse hva slags virkninger prosjektet kan få for ulike miljøpolitiske målsettinger. NVE konstaterer at de har uttalt seg til virkninger for det omsøkte prosjektet. NVE har vurdert virkningene, herunder virkninger for INON og naturmangfold. NVE registrerer at klagerne er uenige i vektleggingen av de ulike interessene, men fastholder de vurderinger som ligger til grunn for konsesjonsvedtakene.

NVEs skjønnsutøvelse

I flere av klagene blir det hevdet at det er feil i NVEs vurderinger og/eller at NVE ikke har vektlagt ulike verdier eller virkninger i tilstrekkelig grad. SN nevner i sin klage blant annet feil vektlegging av reduksjon av INON og av verdier knyttet til friluftsliv og ferdsel. Sistnevnte blir trukket fram i flere av klagene. NVEs vurdering av et planlagt vindkraftprosjekt baseres hovedsakelig på faglig skjønn. NVE registrerer at flere er uenig i NVEs vurderinger knyttet til verdi- og konsekvensvurderinger. NVE ser ikke grunn til å kommentere dette nærmere, men konstaterer at uenighet om NVEs faglige skjønnsutøvelse brukes som argument for at NVE ikke er objektive i sine vurderinger.

Flere av klagepartene er uenig i NVEs vektlegging av Norges forpliktelser i henhold til fornybardirektivet, hvor de blant annet mener at Tonstad vindkraftverk ikke vil være nødvendig for å nå målene. Det er flere som påpeker at NVE allerede har gitt langt flere konsesjoner enn det som skal til for å oppfylle EU-direktivet. NVE har som oppgave å følge opp Norges fornybarmål og målene knyttet til elsertifikatordningen. NVE slutter seg til at det er gitt mange vindkraftkonsesjoner i Norge de siste årene. Samtidig vil NVE påpeke at det er nødvendig å gi flere konsesjoner enn det som i teorien trengs for å legge til rette for at Norge kan bygge ut halvparten av 26,4 TWh. Dette er nødvendig på grunn av usikkerhet om blant annet nettkapasitet, samarbeid mellom aktører og tilgang på kapital hos ulike aktører. I tillegg vil konkurranse mellom prosjektene sikre at de beste prosjektene blir bygget ut, og forutsetningene for realiserbarhet vil også kunne endre seg over tid.

Økonomi, vindressurser og produksjon

SN og flere andre mener vindforholdene ikke er gode nok til å gi konsesjon. I den sammenheng legger de ved blant annet dokumentasjon i form av målinger fra Sinnes værstasjon. SN mener også at det mangler økonomisk analyse av lønnsomheten. NVE har vurdert resultatet av forelagte vindanalyser og produksjonsestimater til å utgjøre et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om vindforholdene i området. I vindkraftsaker vil det alltid være usikkerhet rundt produksjonen før vindkraftverket er satt i drift. NVE har på grunnlag av det eksisterende kunnskapsgrunnlaget om vindforholdene vurdert at vindkraftverket vil være konkurransedyktig i det norsk-svenske elsertifikatmarkedet.

Olsen mener det er videre feil når NVE snakker om full utbygging og 622 GWh, særlig når det er satt vilkår om å fjerne turbiner som følge av virkninger for hubro, da dette vil gjøre produksjonsesitmatet lavere. NVE har sluttet seg til tiltakshavers estimater med en årsproduksjon opp mot 622 GWh ved en full utbygging med en samlet installert effekt på 192 MW. NVE har i sammenheng med produksjonsestimatene og utbyggingsløsningen, lagt til grunn at det har vært en betydelig utvikling av turbinteknologi med blant annet større rotorer og mer effektive turbiner. Dette har ført til betydelig høyere forventinger til brukstid/kapasitetsfaktorer enn tidligere. NVE har derfor vurdert at tiltakshavers produksjonsberegninger antas å være rimelig, dersom valg av turbintype tilpasses vindregimet i området og turbinplasseringer optimaliseres. NVE understreker usikkerheten knyttet til beregninger av vindressursene, estimert produksjon og kostnader for etablering av vindkraftverket. Etter NVEs vurdering er vindressursen og forventet produksjon god, og NVE har vurdert Tonstad vindkraftverk til å kunne være et økonomisk bærekraftig prosjekt i det norsk-svenske sertifikatmarkedet.

Landskap og visuelle virkninger

Olsen mener det er feil at visualiseringene er for det omsøkte alternativet, slik NVE skriver, men at disse har blitt gjort før utvidelsen mot øst. NVE konstaterer at fotomontasjene er basert på det omsøkte alternativet. NVE mener visualiseringene gir et godt inntrykk av vindkraftanlegget i landskapet. NVE konstaterer at vindturbinene øst i planområdet i Kvinesdal har blitt trukket ut av planene, og at de visuelle virkningene heller vil være noe redusert for de områdene hvor disse turbinene blir eksponert.

Kulturminner og kulturmiljø

Seland mener at temaet kulturminner og kulturmiljø i NVEs vedtak ikke er dekkende for det som ble sendt inn som innspill for temaet. Hun sier seg videre uenig i NVEs konklusjonen om at temaet i tilstrekkelig grad er kartlagt og omtalt i utredningen, når det har blitt presentert så mange feil. Seland mener denne konklusjonen mangler begrunnelse. Seland kritiserer videre NVE for ikke å ha tatt med flere av de uregistrerte kulturminner i området som ble sendt inn som innspill i saken, inkludert kulturminner som skal registreres som automatisk fredede kulturminner. Videre kritiserer hun NVE for ikke å ha tatt med velbegrunnede faglige innvendingene mot verdivurderingene som Asplan Viak har gjort. Hun mener videre det er feil at potensialet for ytterligere funn av automatisk fredete kulturminner i planområdet er liten til middels. Seland viser til side 19-20 i notatet ”Bakgrunn for vedtak”.

NVE registrerer at Seland mener utredningene er mangelfulle for temaet kulturminner og kulturmiljø, og hun har i høringsperioden kommet med en rekke innspill til temaet. Dette inngår som en del av beslutningsgrunnlaget til NVE, selv om det ikke er gjentatt og kommentert i detalj i vedlegget. NVE viser til notatet ”Bakgrunn for vedtak” kapittel 4.5 for vurderinger knyttet til kulturminner og kulturmiljø.

Seland skriver videre at det ikke har blitt stilt krav til arkeologiske undersøkelser i henhold til § 9 i kulturminneloven før det ble fattet vedtak i saken. Hun ber OED gjøre om på dette. NVE har satt vilkår om at undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 skal være oppfylt før godkjenning av miljø-, transport- og anleggsplanen, og mener dette vil være tilstrekkelig for å kunne hindre virkninger for

kulturminner gjennom plantilpasninger. NVE viser til at Vest-Agder fylkeskommune anbefaler at det foretas arkeologiske registreringer etter kulturminneloven § 9 før det gis konsesjon, men at det ikke er noe krav.

Friluftsliv og ferdsel

Urdal og Hamar mener NVE har ført en feil og villedende argumentasjon om at planområdet allerede er preget av tyngre tekniske inngrep og at det er fullstendig feil at det går flere skogsbilveier inn i området. De mener de få skogsbilveiene som finnes kun fører inn til grensen for planområdet, og at høyspentledningene vil være lite synlig. Når det gjelder eksisterende tekniske inngrep i området har NVE først og fremst vektlagt at Tonstad vindkraftverk er preget av eksisterende inngrep, herunder to sentralnettsledninger som går tvers gjennom området fra nord til sør, og hvor en tredje likestrømsledning er under planlegging. Dette er å regne for tyngre tekniske inngrep, selv om blant annet de visuelle virkningene er mindre enn for vindturbiner. Reduksjon av INON er for øvrig tall- og kartfestet og vurdert i notatet "Bakgrunn for vedtak".

Olsen kommenterer at alternative friluftsområder ikke finnes, og mener det er saksbehandlingsfeil at dette ikke er nevnt. Tiltakshaver har i sine kommentarer til klagene presisert at av alternative friluftsområder er området ved Knaben, som ligger 40 minutter fra Krågelandsvatnet med bil. Videre er det drøye 20 minutter til Eftestøl og 30 minutter til Gjosdalen. Reiseavstanden fra kysten og inn til nevnte områder er marginalt lenger enn til Krågeland. Tiltakshaver opplyser videre at det er gode turmuligheter ved Knaben og Eftestøl, og at områdene er regnet for å være regionens største og mest inntakt inngrepsfrie naturområde. NVE slutter seg til at det fins alternative friluftsområder i nærheten, og at de alternative friluftsområdene har tilsvarende kvaliteter som det berørte området.

Flere viser til betydningen og verdien av Krågeland-området i sammenheng med friluftsliv, og at vindturbinene nærmest kommunegrensen vil medføre størst negative virkninger for området. Kvinesdal kommune med flere klager over de negative virkningene tiltaket vil medføre for friluftsliv, og de ønsker at verdiene for friluftsliv på Krågeland ivaretas på en best mulig måte. Kommunen er bekymret for at kvalitetene vil bli sterkt redusert som følge av en eventuell utbygging. Det er først og fremst de visuelle virkningene, støy og skyggekast som vil være negativt for friluftsliv. Det blir vist til arbeidet med regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2013-2020, hvor Krågeland er vurdert som et svært viktig friluftområde i planutkastet. For at Kvinesdal kommune skal trekke klagen må vindturbinene som står nærmest kommunegrensen plasseres slik at de medfører betydelig mindre ulemper for friluftsliv og ferdsel i området, samt at det utføres en grundig utredning på hvordan vindkraftverket vil påvirke Krågeland-området. NVE har vektlagt virkninger for friluftsliv og ferdsel, og har vurdert virkningene til å være størst for Krågeland og omegn, som er et lokalt og regionalt viktig utfartsområde og hvor friluftsområdene vil bli direkte berørt. NVE mener ikke virkningene er av en slik grad at avbøtende tiltak gjennom å fjerne enkelte vindturbiner er hensiktsmessig eller nødvendig.

Flere klager over at NVE har sett bort i fra den helt ferske regionale planen for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet i Vest-Agder. Vest-Agder fylkeskommune vedtok en ny Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet med tilhørende handlingsprogram 18.12.2013, dagen før vedtaket om Tonstad vindkraftverk ble offentliggjort. NVE har derfor lagt til grunn den tidligere fylkesdelplan for idrett og friluftsliv (2003-2006). NVE understreker at vindkraftprosjekter uansett vurderes på grunnlag av konkrete virkninger, og at konsekvensutredninger knyttet til vindkraftprosjekter er grundigere enn utredningene som legges til grunn i fylkesdelplaner og at det kun er et retningsgivende verktøy.

Naturmangfold

Fugl

Fylkesmannen og NVF mener at buffersone på 1 km rundt reirlokaliteter for hubro er for liten. NVE mener at for å sikre at hensynet til hubro ivaretas i tilstrekkelig grad, er det satt vilkår om at avstanden fra reirlokalitetene til plassering av vindturbinene og/eller internveiene skal være minst 1 km. Etter NVEs vurdering er dette tilstrekkelig for å kunne unngå forstyrrelser for hekkende hubro. NVE viser til at vilkåret tidligere har fått tilslutning ved klagebehandlingen av blant annet vindkraftprosjektene i Bjerkreim.

Olsen mener NVE ikke gir en dokumenterbar begrunnelse for hvordan de kommer fram til at de samlede virkningene av samtlige prosjekter ikke vil ha noen betydning for det biologiske mangfoldet/rødlistede arter. NOF mener at NVE ikke burde ha gitt konsesjon for utbygging av Tonstad vindkraftverk før det var utført konkrete og tilfredsstillende vurderinger av den samlede belastning for økosystemene og trekkende fugl i henhold til naturmangfoldloven § 10. NVE viser til vurderingene i "Bakgrunn for vedtak" kapittel 4.8.4, der tiltaket er vurdert etter naturmangfoldloven § 10. NVE mener vurderingene er tilstrekkelig begrunnet, både med tanke på eksisterende og planlagte inngrep som anses som relevante og for vurderinger av samlet belastning for verdifulle naturtyper og arter som vil bli berørt av flere tiltak.

Olsen hevder NVE ikke har vurdert samlede virkninger for ulike fuglearter under samlet belastning. NVE viser til side 33-36 i notatet "Bakgrunn for vedtak", hvor NVE konkluderer med at vurdering av samlet belastning for naturmangfold knytter seg i hovedsak til virkninger for fugl, herunder hekkelokaliteter og virkninger for hubro. I tillegg til potensielle virkninger for den lokale bestandsutviklingen for svartand (NT), strandsnipe (NT) og hønsehauk (NT). NVE gjør deretter vurderinger av samlet belastning i henhold til § 10 i naturmangfoldloven for blant annet disse fugleartene.

NOF mener at føre-var prinsippet i naturmangfoldloven § 9 burde vært brukt når det foreligger usikkerhet i forhold til kollisjonsrisiko samt diverse andre negative påvirkninger for trekkende, hekkende, næringssøkende og overvintrende fugl – slik det er dokumentert i fagrapporten. De mener NVE ikke burde gitt konsesjon, eventuelt ha utsatt konsesjonsvedtaket inntil tilstrekkelig kunnskap var innhentet. Etter NVEs vurdering står kunnskapsgrunnlaget i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. NVE anser utredningsplikten for naturmangfold som oppfylt, og ser ikke behov for å be om ytterligere utredninger. Etter NVEs vurdering er kunnskapsgrunnlaget for naturmangfold i saken tilfredsstillende. Føre-var-prinsippet, jamfør naturmangfoldloven § 9, kommer derfor ikke til anvendelse.

Villrein

Seland og Olsen kommenterer virkninger for villrein. Olsen mener det er direkte feil knyttet til omtale og vurderinger av villrein, og han mener denne er større enn det NVE har konkludert med. Seland mener at NVEs konsesjonsvedtaket er i strid med arbeidet forvaltningen gjør for å få opp villreinstammen i randsonene, da området særlig er gunstig med tanke på at det blir tidlig snøfritt og dermed egner seg godt som beiteområde. Seland mener det er direkte feil at planområdet ikke har blitt benyttet av villrein siden 90-tallet, og i den sammenheng syns hun det er påfallende at NVE ikke skriver noe om hennes vurdering. Seland mener det var villrein både inne i planområdet og i området nord, øst og sør for planområdet på 90-allet, og at grunnen til at det ikke har vært villrein der på 2000-tallet var at villreinforvaltningen reduserte stammen for mye på slutten av 90-tallet.

NVE konstaterer at ved en ekspansjon av villreinbestanden, vil området kunne fungere som en del av randområdet for villreinen, og representere potensielle beiteressurser. Etter NVEs vurdering er det for

øvrig lite som tilsier at området er av vesentlig betydning for arten. NVE står fast ved disse vurderingene, til tross for at det er gjort enkelte observasjoner på 90-tallet.

Støy og skyggekast

Av hytteeiere i Krågeland er det påpekt at det kun er tatt hensyn til østlig vindretning i konsekvensutredningen, og ikke dominerende vindretning som er sørvest og vestlig vind. De mener dermed støyvirkningene for hyttene i Krågeland ikke er utredet godt nok. NVE stiller krav til tiltakshaver at det skal utredes for medvind i alle retninger, det vil si "verste-tilfelle-scenario" når det kommer til støy. NVE konstaterer at det er beregnet støynivå både med og uten fremherskende vindretning. Der det ikke er tatt hensyn til fremherskende vindretning tilsier det et verste-tilfelle-scenario i henhold til NVEs krav.

Ravnevann skriver at boligen g.nr.53/35 ligger nærmest heia under Solknuten og at de frykter at støynivået kan overstige grenseverdien på 45 dBA. Tveit skriver at bolig g.nr.53/37 ikke har blitt vurdert av NVE i sammenheng med støy og skyggekast virkninger. NVE viser til støysonekart på side 59 i søknaden, hvor det fremkommer at helårsboligen til Tveit og Ravnevann i nærheten til Oftedal, ikke vil bli berørt. Fritidsboligen ved Kleivevatn ligger innenfor støysonen >45 dBA. NVE understreker at ved gjennomføring av vilkår knyttet til vindturbinenes avstand til reirlokaliteter for hubro vil sannsynligvis også støy reduseres vesentlig for den berørte fritidsboligen. NVE konstaterer at det er satt vilkår om at støynivået ved bygninger med støyfølsom bruk skal være under L_{den} 45 dBA.

Olsen etterlyser sin egen og andres hytter i oversikten over bebyggelsen i støysonen 40-45 dBA. Med bakgrunn i dette mener han de ikke er tatt hensyn til hans fritidsbolig i NVEs vedtak. Han kommenterer også at eiendommen er en liten del av et framtidig hyttefelt, som det heller ikke er tatt hensyn til av NVE. I utredningen er det totalt 39 bygg, herunder 30 helårsboliger og 9 fritidsboliger som befinner seg i intervallet L_{den} 40-45 dB. Olsen har ikke oppgitt gårds- og bruksnummer til sin fritidseiendom i sin klage, så det vil ikke være mulig å avkrefte/bekrefte utsagnet. NVE har for øvrig kun satt krav i henhold til gjeldende retningslinjer, som tilsier at anbefalt grenseverdi på 45 dBA ikke skal overskrides. Dette vil samtidig kunne reduserer støynivået for bygninger i den lavere støysonen 40-45 dBA.

Enkelte mener at lavfrekvent støy må tas hensyn til i klagen, basert på "føre var"-prinsippet. NVE legger til grunn at lavfrekvent støy fra vindturbiner ikke utgjør et større problem enn støy i høyere frekvenser, og konstaterer at Miljødirektoratet og Folkehelseinstituttet slutter seg til denne vurderingen.

Annet

Geologiske forhold

Urdal har fremmet klage med bakgrunn i mulige funn av esker, ryggmorene, i planområdet og at han mener tiltaket vil kunne medføre negative virkninger av disse geologiske strukturene. NVE konstaterer at nevnte geologiske strukturer ikke har gitt området vernestatus. NVE mener derfor det heller ikke er grunnlag for å kreve tilleggsundersøker med bakgrunn i nevnte funn.

Fjerning og flytting av turbiner

Interessegruppe Øksendal og Haughom klager på at det ikke er satt eget vilkår i anleggskonsesjonen om å fjerne/flytte de fem vindturbinene nordvest i planområdet, som er synlig fra Øksendal og Haughom. NVE mener de visuelle virkningene vil kunne reduseres betydelig for bebyggelsen i Øksendal uten at det vil gå vesentlig ut over kraftproduksjonen, og NVE forutsetter derfor at tiltakshaver så langt det lar seg gjøre flytter de fem vindturbinene nord i området lenger inn i planområdet for å redusere de visuelle virkningene for bebyggelsen i Øksendal. Tiltakshaver bekrefter at dette er offentlig meddelt fra deres

side. NVE vil legge dette til grunn i forbindelse med godkjenning av detaljplanen. NVE mener de visuelle virkningene kan reduseres ved å fjerne eller flytte turbiner, slik at de ikke er synlig fra områder med bebyggelse, kulturminner/-miljøer og viktige friluftsområder. NVE mener for øvrig at dette må vurderes i forhold til redusert kraftproduksjon, og har derfor ikke satt eget vilkår om dette i forkant av detaljprosjekteringen av prosjektet.

Sirdal kommune skriver at forutsetningen for at kommunen var positiv til vindkraftanlegget var at de tre vindturbinene mellom Krokevatn og linjetraseen for 420 kV –linjene og likestrømsledningen ble tatt ut av planene. De skriver at NVE ikke har begrunnet hvorfor kommunens krav om fjerning av de tre turbinene ikke har blitt i hensyntatt i saken. Interessegruppe Øksendal og Haughom klager også på at disse turbinene ikke er tatt ut av planene. De begrunner det med at plassering av turbiner her vil komme i direkte konflikt med hytter og med avstander ned mot 100 meter vil grenseverdier for støy og skyggekast overskrides. De mener videre at området på vestsiden av Krokevatn er et viktig fugle- og våtmarksområde.

NVE har i konsesjonen satt vilkår om at støynivået og eksponering for skyggekast ikke skal overstige anbefalte grenseverdier. NVE mener at gjennom disse vilkårene vil støy- og skyggekastvirkningene være akseptable, også for fritidsbebyggelse i denne delen av planområdet. Tiltakshaver skriver i sine kommentarer at det vil være en dialog mellom dem og kommunen, slik at de kan finne en løsning på hvordan forutsetningen fra kommunenes side kan bli oppfylt. NVE mener ikke virkningene for det nevnte våtmarksområdet for fugl tilsier at avbøtende tiltak i form av å fjerne turbiner er nødvendig. Det vises i den sammenheng til vurderinger for virkninger for fugl i kapittel 4.8.2 i ”Bakgrunn for vedtak”.

Interessegruppe Øksendal og Haughom krever at vindturbinene på Langvassheii tas utav planene, tilsvarende figur 27 i fagrapporten om naturmiljøet. Sist nevnte med hensyn til hekkende og termikktrekkende arter av rovfugl og ugler. De ber om at dette blir tilføyd vilkår 14 i anleggskonsesjonen. Seland ønsker også at dette området tas ut av planene med hensyn til friluftsliv, hubro, villrein og kulturminner. NVE konstaterer at det er stilt krav i anleggskonsesjonen om at avstanden fra reirlokalitetene til hubro til plassering av vindturbinene og/eller internveiene skal være minst 1 km. Dette tilsier at vindturbinene på Langvassheii utgår. NVE mener at gjennom dette vilkåret er ønsket fra interessegruppa imøtekommet.

NVE har vurdert de øvrige klagegrunnene og vi kan ikke se at det foreligger nye opplysninger som ikke allerede er vurdert i vedtaket. Vi viser til vedtak av 19.12.2013.

Konklusjon

I vedtak av 19.12.2013 ga NVE Tonstad Vindpark AS konsesjon for å bygge og drive Tonstad vindkraftverk med tilhørende nettilknytning i Sirdal og Flekkefjor kommuner, Vest-Agder fylke. NVE har mottatt 14 klager og én innsigelse på vedtaket.

NVE kan ikke se at det i klagene er kommet frem nye opplysninger som gir grunnlag for å endre eller omgjøre vårt vedtak av 19.12.2013. NVE har under saksbehandlingen ikke kunnet imøtekomme innsigelsen fra Fylkesmannen i Vest-Agder. Klagene og innsigelsen oversendes derfor OED til endelig avgjørelse, jamfør forvaltningsloven § 33. Alle sakens dokumenter gjøres tilgjengelige for departementet gjennom internettløsningen SeDoc.

Med hilsen

Rune Flatby
avdelingsdirektør

Arne Olsen
seksjonssjef

Kopi:

Tonstad Vindpark AS
Sirdal kommune
Flekkefjord kommune
Fylkesmannen i Vest-Agder
Kvinesdal kommune
Henry Urdal
Sammenslutningen Neit til Tonstad Vindpark v/Tom Birger Urdal
Norsk Ornitologisk Forening, Lista lokallag
Tom Birger Urdal
Ole Espen Tveit
Interessegruppe Øksendal og Haughom v/Jan Egil Øksendal
Naturvernforbundet i Vest-Agder
Anne Bjørg og Per Terje Ravnevann
Elfrid og Kåre Ivar Ovedal
Elisabeth Seland
Geir Ove Olsen
Lister friluftsråd